

สุนทรภู์ : ความเป็นอยู่ภายใต้วัฒนธรรมราชสำนักรัตนโกสินทร์ตอนต้น
และผลกระทบจากอำนาจปิตาธิปไตย

SUNTHORN PHU : LIFE UNDER EARLY RATTANAKOSIN COURT CULTURE
AND THE IMPACT OF PATRIARCHY

ณัฐวุฒิ คล้ายสุวรรณ, พระครูปลัดณัฐกร ปฏิภาณเมธี

Natawut Klaisuwan, Phrakhrupalad Nathakorn Patibhanamedhi

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahmakut Buddhist University

Corresponding Author E-mail: natawut.kla@mbu.ac.th

Received March 3, 2026

Revised May 24, 2026

Accepted June 29, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นอยู่ของสุนทรภู์ภายใต้วัฒนธรรมราชสำนักรัตนโกสินทร์ตอนต้นกับผลกระทบจากอำนาจปิตาธิปไตย ผลการศึกษาพบว่า การเรียนรู้วัฒนธรรมราชสำนักจากวังหลัง วังหลวง วังหน้า ทำให้สุนทรภู์สามารถปรับตัวเข้ากับอำนาจแห่งระบอบปิตาธิปไตยได้ดี นำไปสู่การเข้ารับราชการจนมีชื่อเสียง แต่การเข้าสู่อำนาจในระบอบปิตาธิปไตย ทำให้สุนทรภู์ได้รับผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบ โดยผลกระทบทางบวกทำให้สุนทรภู์ได้รับการอุปการะจากเจ้านายทั้งในยามรุ่งเรืองและตกอับ ส่วนผลกระทบในทางลบทำให้สุนทรภู์เกิดความเดือดร้อนทั้งกายและใจ แต่สุนทรภู์ก็ยอมรับผลกระทบที่เกิดขึ้น เพราะผลจากการเรียนรู้วัฒนธรรมราชสำนักรัตนโกสินทร์ตอนต้น ทำให้สุนทรภู์ยอมรับทุกสภาพที่เกิดขึ้นได้

คำสำคัญ: สุนทรภู์, วัฒนธรรมราชสำนักรัตนโกสินทร์ตอนต้น, ปิตาธิปไตย

Abstract

This academic article aims to study the life of Sunthorn Phu under early Rattanakosin court culture and the impact of patriarchal power. The results of the study found that learning court culture from the Rear Palace, the Grand Palace, and the Front Palace enabled Sunthorn Phu to adapt well to the power of the patriarchal system, which led to his entry into royal service until he became renowned. However, his entry into power within the patriarchal system brought Sunthorn Phu both positive and negative effects. As for the positive effects, Sunthorn Phu received the patronage of his royal masters both in times of prosperity and in times of decline; as for the negative effects, Sunthorn Phu suffered distress in both body and mind. Nevertheless, Sunthorn Phu accepted the effects that arose, because the result of learning early Rattanakosin court culture enabled Sunthorn Phu to accept every condition that arose.

Keywords: Sunthorn Phoo, Early Rattanakosin Court Culture, Patriarchy

บทนำ

สังคมไทยมีลักษณะเป็นสังคมปิตาธิปไตยที่กำหนดให้ผู้ชายมีพื้นที่ทางความคิด มีอำนาจเหนือกว่าผู้หญิงทุกด้าน ดังจะเห็นได้ว่าการเมืองการปกครองของไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมาจนถึงรัตนโกสินทร์ นโยบายในการปกครองบ้านเมืองล้วนเกิดจากความเห็นของผู้ชาย

เมื่อมองมาที่วิถีชีวิตของกวีผู้มีชื่อเสียงในแต่ละยุคจะเห็นได้ว่า กวีผู้สร้างสรรค์วรรณคดีในยุคต่าง ๆ ล้วนอยู่ภายใต้ระบอบปิตาธิปไตยทั้งสิ้น และกวีส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชายที่มีความเกี่ยวข้องกับราชสำนัก ทั้งนี้ ความเกี่ยวข้องกับราชสำนักทำให้กวีเหล่านั้นกลายเป็นผู้มีชื่อเสียงโด่งดังมาจนถึงปัจจุบัน เช่น เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศรไชยเชษฐาสุริยวงศ์ กวีเอกของไทยสมัยอยุธยาตอนปลาย สุนทรภู่กวีเอกของไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

สุนทรภู่เป็นกวีเอกของไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่มีชื่อเสียงโด่งดังมากกว่ากวีคนอื่น ๆ ที่เกิดร่วมสมัยกัน ความโด่งดังของสุนทรภู่ทำให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ทั้งนี้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ (2545) ได้ตรัสถึงความมีชื่อเสียงโด่งดังของสุนทรภู่ไว้ว่า ถ้าจะลองให้เลือกกวีไทย บรรดาที่มีชื่อเสียงปรากฏมาในพงศาวดาร คิดเอาแต่ที่วิเศษสุดเพียง 5 คน ใคร ๆ เลือกก็เห็นจะเอาชื่อสุนทรภู่ไว้ใน 5 คนนั้นด้วย

พระดำรัสข้างต้นของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เป็นการยืนยันให้เห็นว่า สุนทรภู่ คือ กวีผู้มีชื่อเสียงโด่งดังเป็นอันดับต้น ๆ ของไทย ทว่าความโด่งดังและการได้มาซึ่งชื่อเสียงของสุนทรภู่ นั้น นอกจากความมีปฏิภาณไหวพริบทางด้านการประพันธ์ของสุนทรภู่แล้ว สิ่งที่เป็นแรงกระตุ้นให้สุนทรภู่กลายเป็นกวีผู้มีชื่อเสียงโด่งดังมาทุกยุคทุกสมัยนั้น เป็นผลจากอำนาจของ วัฒนธรรมราชสำนักในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นกับระบอบปิตาธิปไตย ดังนั้นเป้าหมายของการศึกษา ในบทความเรื่องนี้ จึงมุ่งไปที่ประเด็นวัฒนธรรมราชสำนักสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นกับอำนาจของระบอบปิตาธิปไตยที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของสุนทรภู่เป็นหลัก แต่ก่อนที่จะได้ศึกษาตามความมุ่งหมาย ผู้เขียนขอกล่าวถึงวัฒนธรรมราชสำนักสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นกับแนวคิดระบอบปิตาธิปไตย เพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน ดังนี้

วัฒนธรรมราชสำนักรัตนโกสินทร์ตอนต้นกับระบอบปิตาธิปไตย

สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น คือ ช่วงเวลาแห่งการครองราชย์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2) พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) โดยสืบทอดวัฒนธรรมราชสำนักมาจากกรุงศรีอยุธยา เป็นต้นว่าวัฒนธรรมด้านการปกครองใช้รูปแบบการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มีการบริหารราชส่วนกลางผ่านหน่วยงานสำคัญ ได้แก่ สมุหนายกที่ดูแลหัวเมืองฝ่ายใต้ สมุหนายกที่ดูแลหัวเมืองฝ่ายเหนือ และโกษาธิบดี หรือพระคลังที่ดูแลหัวเมืองตะวันออกตลอดจนหัวเมืองชายทะเล สำหรับการปกครองส่วนภูมิภาคใช้ตามหลักการ ที่อยุธยาเคยใช้ คือ แบ่งเขตการปกครอง เป็นหัวเมืองชั้นใน หัวเมืองชั้นนอก และหัวเมืองประเทศราช (दनัย ไชยโยธา, 2550)

สำหรับวัฒนธรรมทางด้านวรรณคดีนั้นจะเห็นได้ว่าราชสำนักรัตนโกสินทร์ตอนต้น ได้ฟื้นฟูวรรณคดีอยุธยา ด้วยการนำวรรณคดีที่สูญหายไปเมื่อเสียกรุงแก่พม่าครั้งที่ 2 มาแต่งใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 1 และมีการปรับปรุงคุณภาพวรรณคดีให้มีความงดงามทางด้านวรรณศิลป์อย่างสูงส่งในสมัยรัชกาลที่ 2 ผ่านการวิจารณ์จากที่ประชุมกวีในราชสำนัก ทั้งยังมีการนำวรรณคดีออกเผยแพร่ให้ประชาชนโดยการ จารึกลงในแผ่นศิลาติดไว้ที่ฝาผนังตามพระระเบียงต่าง ๆ ในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามในสมัยรัชกาล ที่ 3 (ยุพร แสงทักษิณ, 2553) โดยวัฒนธรรมทางด้านนี้ทำให้สุนทรภู่มีชื่อเสียงปรากฏเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม

ในส่วนของวัฒนธรรมด้านการศึกษาจะเห็นได้ว่า ชนชั้นสูงในราชสำนักรัตนโกสินทร์ตอนต้น ตั้งแต่เจ้านายและขุนนาง นิยมส่งบุตรหลานให้ศึกษาเล่าเรียนทางด้านอักษรศาสตร์เพื่อการเข้ารับราชการในราชสำนัก โดยในขั้นต้นเป็นการศึกษาเพื่อให้อ่านออกเขียนได้โดยใช้แบบเรียนจินตามณี แบบเรียนประถม ก กา ตามที่ใช้

กันมาในสมัยกรุงศรีอยุธยา ครั้นอ่านออกเขียนได้แล้วก็จะเป็นการศึกษาเล่าเรียนในชั้นสูงตามความถนัดของแต่ละคน เช่น วิชาทหาร วิชาช่าง การแต่งคำประพันธ์ เป็นต้น (เบญจวรรณ สุนทรากุล, 2559) โดยวัฒนธรรมทางด้านนี้มีผลให้สุนทรภู่เข้าสู่กระบวนการศึกษาตามระบบวัฒนธรรมราชสำนักรัตนโกสินทร์ตอนต้น

เมื่อพิจารณาสภาพสังคมราชสำนักสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ 1-3) อันเป็นช่วงที่สุนทรภู่มีชีวิตอยู่จะเห็นได้ว่าเป็นสังคมปิตาธิปไตย โดยมีโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดินสูงสุดอยู่ที่พระมหากษัตริย์ รองลงมาคือกรมพระราชวังบวรสถานมงคล (วังหน้า) ถัดมา คือ กรมพระราชวังบวรสถานพิมุข (วังหลัง) อันถือได้ว่าเป็นผู้บริหารสูงสุดในสายการปกครองระดับประเทศนอกจากนี้ยังมีพระราชวงศ์ที่เป็นผู้ช่วยอยู่ในสายการปกครองระดับกลางภายใต้ระบอบปิตาธิปไตย โดยทำหน้าที่กำกับราชการกรม กอง ต่าง ๆ โดยพระราชวงศ์เหล่านี้จะได้รับการแต่งตั้งให้ทรงกรม ตั้งแต่ชั้นกรมหมื่น กรมขุน กรมหลวง กรมพระ เพื่อควบคุมกำลังคน นอกจากนี้ยังมีขุนนางซึ่งมียศ ตั้งแต่หมื่น ขุน หลวง พระ พระยา เจ้าพระยา ทำหน้าที่ควบคุมบังคับบัญชาตามสายงานเพื่อให้ราชการบ้านเมือง เดินหน้าไปตามนโยบายการปกครองประเทศของพระมหากษัตริย์ (วิไลเลขาถาวรธนาสาร และคณะ, 2563) ทั้งนี้จากข้อมูลในเอกสารทางประวัติศาสตร์ไม่ปรากฏว่า ผู้หญิงมีสิทธิหรือมีส่วนร่วมในสายงานการปกครองสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ต่อจากนี้จะกล่าวถึงสุนทรภู่กับชีวิตความเป็นอยู่ภายใต้วัฒนธรรมราชสำนักรัตนโกสินทร์ตอนต้น และผลกระทบจากอำนาจอิตาธิปไตยในหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

สุนทรภู่กับชีวิตความเป็นอยู่ภายใต้วัฒนธรรมราชสำนักรัตนโกสินทร์ตอนต้น

หากศึกษาประวัติของสุนทรภู่ตั้งแต่เกิดจนตายจะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมราชสำนักสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นส่งผลให้สุนทรภู่ มีความผูกพันกับเจ้านายทั้ง 3 วัง คือ วังหลัง วังหลวง วังหน้า ผลจากการมีชีวิตอยู่กับวังทั้ง 3 แห่ง ทำให้สุนทรภู่ได้รับวิถีคิด จนเกิดเป็นแนวทางที่สุนทรภู่นำมาใช้ในการดำเนินชีวิต ทั้งนี้ วังเจ้านายทั้ง 3 แห่ง มีส่วนในการสร้างสรรค์แนวคิดในการดำรงชีวิตของสุนทรภู่ ดังนี้

1. วังหลัง : วัฒนธรรมราชสำนักแห่งการเรียนรู้

เมื่อศึกษาภูมิหลังของสุนทรภู่จากผลงานที่แต่งไว้ โดยเฉพาะนิราศเรื่องต่าง ๆ พบว่า ชีวิตวัยเด็กของสุนทรภู่อาศัยอยู่กับมารดาที่รับราชการเป็นนางพระนมในพระองค์เจ้าหญิงจกมล พระธิดาของกรมพระราชวังหลัง (ประทีป วาทิกทินกร, 2565) ผลจากการอาศัยอยู่กับมารดาที่วังหลังนี้ ทำให้สุนทรภู่มีความเป็นอยู่ตามแบบคนชั้นสูงในราชสำนัก กล่าวคือ ได้รับการศึกษาเบื้องต้น โดยศึกษาที่วัดชีปะขาวดังที่กล่าวไว้ในโคลงนิราศสุพรรณ ความว่า

วัดปขาวครวรรู้	เรียนเขียน
ทำสุรทสอนเสมียน	สมุทน้อย
เดินรวางรวงเวียน	หว่างวัด ปขาวเอย
เคยขึ้นกลืนกลืนสร้อย	สวาดิห้างกลางสวน

(สุนทรภู่, 2543)

การศึกษาของสุนทรภู่ไม่ได้หยุดอยู่กับการอ่านออกเขียนได้เท่านั้น แต่สุนทรภู่อยังได้รับการศึกษาที่สูงขึ้นไป โดยเป็นการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับเข้ารับราชการตามความนิยมของชาวไทยผู้ใช้ชีวิตภายใต้วัฒนธรรมราชสำนัก โดยการศึกษาในระดับนี้ ผู้เรียนต้องเรียนรู้วิชาอักษรศาสตร์ชั้นสูง เพื่อให้เกิดความรู้และความเชี่ยวชาญจนสามารถเข้ารับราชการได้ (ธวัช ปุณโณทก, 2559) ทั้งนี้สุนทรภู่คงจะได้เรียนรู้ทักษะการแต่งคำประพันธ์จากการใช้ชีวิตในวังหลังจนเกิดความแตกฉาน โดยคำประพันธ์ประเภทกลอนเป็นคำประพันธ์ที่

สุนทรภู่มีความถนัดและแต่งได้ดีที่สุด ทั้งยังมีความไพเราะทางด้านเสียง ยิ่งกว่ากลอนในสมัยก่อนหลายเท่า เหตุที่เป็นดังนี้เนื่องจากสุนทรภู่ ได้เพิ่มเติมสัมผัสในเข้าไปในกลอน ตามวรรคต่าง ๆ ทำให้เกิดเป็นเสียงสัมผัสที่มีจังหวะอ่อนนุ่มน่าฟัง จนเกิดเป็นกลอนแบบสุนทรภู่ที่กวีสมัยหลังนิยมแต่งตามกันมาก แม้กระทั่งการสอนเรื่องการแต่งกลอนในระดับประถมศึกษาหรือมัธยมศึกษา ครูผู้สอนก็มักนำกลอนแบบสุนทรภู่มานำใช้เป็นต้นแบบในการสอนให้นักเรียนฝึกหัดแต่งกลอน

นอกจากสุนทรภู่มีความสามารถในการแต่งกลอนแล้ว สุนทรภู่มียังมีความสามารถในการแต่งกาพย์ยานี 11 กาพย์ฉก 16 กาพย์สุรางคนางค์ 28 และโคลงสี่สุภาพได้ดี ด้วยความที่สุนทรภู่มีความรอบรู้ทั้งยังเชี่ยวชาญด้านการแต่งกลอน ดังนั้นในขณะที่สุนทรภู่อาศัยอยู่ในวังหลัง สุนทรภู่อาจได้เป็นส่วนหนึ่งของการแปลพงศาวดารจีนเรื่องไซฮั่น ที่กรมพระราชวังหลังรับพระบรมราชโองการจากพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ให้เป็นผู้อำนวยการแปล (สมพันธ์ เลขพันธ์, 2561) ด้วยก็อาจเป็นได้

ผลจากการใช้ชีวิตในวังหลังอันเป็นพื้นที่แห่งวัฒนธรรมราชสำนักรัตนโกสินทร์ตอนต้น ทำให้สุนทรภู่มีความรอบรู้ในการแต่งกลอน ซึ่งสุนทรภู่นำความรอบรู้นี้ไปสร้างคุณค่าให้กับตนเองจนก้าวเข้าสู่ความยิ่งใหญ่แห่งวังหลวง ซึ่ง ณ ที่แห่งนี้ เป็นสถานที่ที่สุนทรภู่ออกมามีความสุขมากที่สุด และโหยหามากที่สุดในชีวิต

2. วังหลวง : วัฒนธรรมราชสำนักแห่งกาพย์กลอน

การเข้าสู่วัฒนธรรมราชสำนักวังหลวงของสุนทรภูู่ เป็นผลสืบเนื่องมาจากความเชี่ยวชาญในการแต่งกลอน เพราะในเวลาต่อมาพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้ทราบกิตติศัพท์และชื่อเสียงของสุนทรภูู่ จึงทำให้พระองค์พอพระทัยในความสามารถและความรอบรู้ ทั้งยังทรงเล็งเห็นว่าสุนทรภูู่จะช่วยทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมด้านการประพันธ์ได้ดี ประกอบกับสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษ์มนตรีให้การสนับสนุน (ชลดา เรื่องรักลิลิต, 2548) ทำให้สุนทรภูู่มีโอกาสเข้ารับราชการในวังหลวง

เมื่อสุนทรภูู่ถวายตัวเข้ารับราชการในวังหลวงแล้ว สุนทรภูู่ได้ใช้ไหวพริบปฏิภาณรวมทั้งสติปัญญาถวายการรับใช้พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยอย่างสุดความสามารถ จนขึ้นสู่ตำแหน่งกวีที่ปรึกษาได้เข้าเฝ้าใกล้ชิด ทั้งนี้เพราะพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงพอพระทัยที่สุนทรภูู่เป็นกวีเพียงผู้เดียวในที่ประชุมที่สามารถต่อกลอนของพระองค์ได้ถึง 2 ครั้ง ดังที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ (2545) กล่าวไว้ดังนี้

การต่อกลอนครั้งที่ 1 เกิดขึ้นในขณะที่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องรามเกียรติ์มาถึงตอนที่นางสีดากำลังจะผูกคอตาย ทั้งนี้พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงเห็นว่าบทเดิมของรัชกาลที่ 1 มีความเยิ่นเย้อ ไม่เหมาะกับการแสดง จึงทรงแก้ไขข้อความใหม่เป็น

จึงเอาผ้าผูกพันกระสันรัด

เกี่ยวกระหวัดกับกิ่งไผ่ใหญ่

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงพระราชนิพนธ์ได้เพียงสองวรรคดังกล่าวก็ทรงพระราชนิพนธ์ต่อไปไม่ได้ บรรดา กวีที่ปรึกษาที่เฝ้าอยู่ก็จนปัญญา แต่สุนทรภูู่สามารถแสดงปฏิภาณกวีให้ประจักษ์ได้ด้วยการขยายความต่อไปว่า

ชายหนึ่งผูกคออรไท

แล้วทอดองค์ลงไปจะให้ตาย

บัดนั้น

วายุบุตรแก้ได้ตั้งใจหมาย

จึงเข้ามาบนบอบบอบกาย

กราบถวายบังคมก้มพักตร์

การแสดงปฏิภาณไหวพริบต่อหน้าพระที่นั่งของสุนทรภูู่ สร้างความพอพระทัยให้พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเป็นอย่างยิ่ง ครั้นในครั้งที่ 2 สุนทรภูู่ก็ได้ต่อกลอนถวายอีก ซึ่งครั้งนี้พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องรามเกียรติ์ตอนที่ศึกสิบขุนสิบรถ โดยทรงพรรณนาถึงบทสมรของทศกัณฐ์ ดังนี้

รถที่นั่ง	บุษบกบัลลังก์ตั้งตระหง่าน
กว้างยาวใหญ่เท่าเขาจักรวาล	ยอดเยี่ยมเทียมวิมานเมืองแมน
ดุมวงกงหันเป็นคว้นคว้าง	เทียมสิงห์วังว้างข้างละแสน
สารถึขับขี่เข้าแดน	พื้นแผ่นดินกระเด็นไปเป็นจุน

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงพระราชนิพนธ์ได้เพียง 1 บท ก็ทรงพระราชนิพนธ์ต่อไม่ได้ จึงมีรับสั่งให้สุนทรภู่แต่งต่อ ฝ่ายสุนทรภู่ได้แสดงปฏิภาณไหวพริบเชิงกวีให้เป็นที่ประจักษ์ในครั้งที่ 2 ดังนี้

นทีตีฟองนองระลอก	คลื่นกระฉอกกระฉ่อนชลชั้นชุ่น
เขาพระเมรุเอนเอียงอ่อนละมุน	อนนต์หนุนดินดานสะท้านสะเทือน
ทวยหาญโห่ร้องก้องกัมปนาท	สุธาวาสไหวหวั่นลั่นเลื่อน
บดบังสุริยันตะวันเดือน	คลาดเคลื่อนจัตรงค์ตรงมา

บทประพันธ์ที่สุนทรภู่แต่งต่อนี้ เป็นที่พอพระทัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเป็นคำรบสอง ในการนี้พระองค์จึงทรงแต่งตั้งสุนทรภู่ให้มียศเป็นขุนสุนทรโวหาร เกิดชื่อเสียงเกียรติยศและบารมี ทั้งยังได้เป็นพระอาจารย์ถวายพระอักษรพระราชโอรสองค์สำคัญของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย คือ เจ้าฟ้าชายอาภรณ์องค์ด้วย

จากที่กล่าวมาจึงเห็นได้ว่า วัฒนธรรมวังหลวงหรือวัฒนธรรมราชสำนักแห่งกาพย์กลอน ส่งผลให้สุนทรภู่มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิมเมื่อเปรียบเทียบกับเมื่อครั้งยังอยู่ที่วังหลัง เพราะการใช้ชีวิตในวังหลวงภายใต้วัฒนธรรมราชสำนักแห่งกาพย์กลอน ทำให้สุนทรภู่ได้เป็นบุคคลสำคัญของที่ประชุมกวีเนื่องจากพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยจะต้องขอคำปรึกษาทุกครั้งเมื่อทรงมีปัญหายุ่งยากเกี่ยวกับการพระราชนิพนธ์วรรณคดี

3. วังหน้า : วัฒนธรรมราชสำนักแห่งการสร้างสรรค์วรรณคดี

สุนทรภู่อุทิศกำลังมาบารมีได้ระยะหนึ่งจึงกลับเข้ารับราชการอีกครั้งในวังหน้า โดยขึ้นตรงต่อพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวในตำแหน่งพระสุนทรโวหาร เจ้ากรมพระอาลักษณ์ฝ่ายพระราชวังบวร ทั้งนี้การเข้ามาอยู่ภายใต้วัฒนธรรมราชสำนักวังหน้า ทำให้สุนทรภู่มีโอกาสสร้างสรรค์วรรณคดีถวายแด่เจ้านายวังหน้า เช่น แต่งบทละครเรื่องอภัยนุราช ถวายพระองค์เจ้าหญิงดวงประภา พระธิดาพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว นอกจากนี้สุนทรภู่อยังได้แต่งเสภาพระราชพงศาวดาร ถวายพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และยังได้แต่งบทเห่กล่อมพระบรรทม 4 เรื่อง ได้แก่ บทเห่เรื่องจันระบำ บทเห่เรื่องกาเกี๋ย บทเห่เรื่องโคบุตร และบทเห่เรื่องพระอภัยมณี สำหรับใช้ขับกล่อมเจ้านายที่ยังทรงพระเยาว์

การศึกษาประเด็นการใช้ชีวิตของสุนทรภู่ในวัง 3 แห่ง ทำให้มองเห็นพัฒนาการของการเติบโตภายใต้วัฒนธรรมราชสำนักรัตนโกสินทร์ตอนต้นของสุนทรภู่มาตั้งแต่ปฐมวัย มัชฌิมวัย และปัจฉิมวัย กล่าวคือ การอาศัยอยู่ในวังหลังทำให้สุนทรภู่อ่านรู้ด้านการแต่งกลอน กาพย์ โคลง เพราะได้เรียนรู้ตามธรรมเนียมของชายผู้อยู่ภายใต้วัฒนธรรมราชสำนัก และสุนทรภู่ได้นำความรู้ที่อันเกิดจากการศึกษาเล่าเรียน มาสร้างเนื้อสร้างตัวจนกลายเป็นที่รู้จักในแวดวงกวีสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทั้งนี้แม้ว่าสุนทรภู่จะตกกระกำลำบากอยู่ช่วงหนึ่ง แต่ด้วยความเป็นผู้มีไหวพริบดีเลิศทั้งยังได้รับความสนับสนุนจากผู้มีอำนาจในราชสำนักรัตนโกสินทร์ตอนต้น ทำให้สุนทรภู่ได้กลับเข้ารับราชการอีกครั้ง จนกระทั่งถึงแก่อนิจกรรมในขณะที่มีอายุได้ 80 ปี

สุนทรภูู่กับชีวิตที่ได้รับผลกระทบจากอำนาจปิศาจไต่

ตามแนวคิดทฤษฎี ระบอบปิศาจไต่ คือ ระบอบที่กำหนดให้ผู้ชายมีอำนาจเหนือกว่าผู้หญิงทั้งยังแสดงแนวคิดที่ว่าผู้ชาย คือ ศูนย์กลางของสังคมมนุษย์ เพราะเป็นเพศที่เข้มแข็ง มีเหตุผล และมีความเป็นผู้

(ธนพร หมูคำ, 2567) ดังนั้นแนวคิดนี้จึงเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิตของผู้หญิง เพราะผู้หญิงมักถูกลดทอนคุณค่า ตลอดจนสิทธิเสรีภาพ ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม (อรทัย เพี้ยยุระ, 2561)

แม้ว่าแนวคิดปิตาธิปไตยจะอธิบายถึงความเป็นใหญ่ของผู้ชายที่มีเหนือกว่าผู้หญิง และผู้หญิงมักได้รับผลกระทบจากระบบนี้ แต่เมื่อนำแนวคิดดังกล่าวมาศึกษาชีวประวัติและผลงานของสุนทรภู่จึงทำให้เห็นว่าแม้สุนทรภู่อจะเป็นส่วนหนึ่งของระบบปิตาธิปไตย แต่สุนทรภู่อได้รับผลกระทบจากการดำรงชีวิตในระบบปิตาธิปไตยเช่นกัน

การดำรงชีวิตของสุนทรภู่อภายใต้ระบบปิตาธิปไตย ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของสุนทรภู่อ ทั้งทางบวกและทางลบ โดยผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้น เป็นผลสืบเนื่องมาจากวิถีชีวิตของสุนทรภู่อที่ผ่านประสบการณ์จากการดำรงชีวิตภายใต้วัฒนธรรมราชสำนักรัตนโกสินทร์ตอนต้น ดังนี้

1. ผลกระทบทางบวก

การดำรงตนภายใต้ระบบปิตาธิปไตยของสุนทรภู่อ ส่งผลกระทบทางบวกต่อสุนทรภู่อในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

ประการที่หนึ่ง เนื่องจากสุนทรภู่ออาศัยอยู่ภายใต้วัฒนธรรมราชสำนักอันเป็นแหล่งของอำนาจปิตาธิปไตยมาตั้งแต่เยาว์วัย ทำให้ได้รับการชูลเลี้ยงจากเจ้านาย ดังนั้นชีวิตความเป็นอยู่ของสุนทรภู่อในช่วงเยาว์วัยจึงมีความสุขสบายในระดับหนึ่ง ดังที่กล่าวไว้ในนิราศวัดเจ้าฟ้า เมื่อครั้งได้รับพระเมตตาจากเจ้าครอกทองอยู่ (ชายาในกรมพระราชวังหลัง) ความว่า

พระคุณเอยเคยทำนุอุปถัมภ์	ได้อิ่มหนำค่ำเช้าไม่เศร้าหมอง
แม่นทุลลามาอย่างนี้ทั้งพี่น้อง	ไหนจะต้องอดอยากลำบากกาย
นี้สืบบุญทูลกระหม่อมจึ่งตรอมอก	ออกกระหกระเหินไปน่าใจหาย
เห็นที่ปลงทรงสุณยังมุนทราย	แสนเสียดายยังจะคืนสิ้นชีวัน

(สุนทรภู่อ, 2543)

ความเป็นอยู่ของสุนทรภู่อในวังหลังครั้งเยาว์วัย ทำให้สุนทรภู่อได้เรียนรู้ขนบธรรมเนียมของราชสำนักผ่านการรับใช้เจ้านาย ทั้งนี้การได้ตามเสด็จกรมพระราชวังหลัง ย่อมทำให้สุนทรภู่อเรียนรู้ขนบธรรมเนียมผ่านประสบการณ์จริง ดังที่กล่าวไว้ในโคลงนิราศสุพรรณ ความว่า

สรวลหวงแลสล่างล้วน	พฤกษา
เคยเสด็จวังหลังมา	เมื่อน้อย
ข้าหลวงเล่นปิดตา	ต้องอยู่ โยงเอย
เหนแต่พลับกับสร้อย	ช่อนซุ่มคลุมโปง

(สุนทรภู่อ, 2543)

นอกจากนี้อำนาจแห่งระบบปิตาธิปไตยยังส่งผลให้สุนทรภู่อ มีโอกาสเข้ารับราชการมากกว่าชายอื่นที่ไม่ใช่ลูกหลานขุนนาง โดยสุนทรภู่อได้เข้ารับราชการในตำแหน่งมหาดเล็กของพระองค์เจ้าปฐมวงศ์ (พระโอรสในกรมพระราชวังหลัง) และได้ตามเสด็จไปนมัสการพระพุทธบาทสระบุรี ดังที่กล่าวไว้ในนิราศพระบาทว่า

เจ้าคุณแคนแสนโกรธพิโรธพี่	แต่เดือนยี่จนย่างเข้าเดือนสาม
จนพระหน่อสุริยวงศ์ทรงพระนาม	จากอารามแรมร้างทางกันดาร
ด้วยเรียมรองมุสิกเป็นข้าบาท	จำนิราศร้างนุชสุดสงสาร
ตามเสด็จเสร็จโดยแดนกันดาร	นมัสการรอยบาทพระศาสดา

(สุนทรภู่อ, 2543)

ประการที่สอง ด้วยอำนาจแห่งระบบปิตาธิปไตยทำให้สุนทรภู่อไม่ใช่ชาวบ้านธรรมดา แต่มีบรรดาศักดิ์เป็นถึงขุนสุนทรโวหาร พร้อมทั้งได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกวีที่ปรึกษา การได้เป็นกวีที่ปรึกษาทำให้สุนทรภู่อมี

โอกาสได้ตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยอย่างใกล้ชิด ซึ่งเป็นสิ่งที่สุนทรภู่ปลื้มมากที่สุดในชีวิต ดังที่พรรณนาไว้ในนิราศภูเขาทอง ความว่า

ถึงหน้าแพแลเห็นเรือที่นั่ง	คิดถึงครั่งก่อนมาน้ำตาไหล
เคยหมอบรับกับพระจมีนไวย	แล้วลงในเรือที่นั่งบัลลังก์ทอง
เคยทรงแต่งแปลงบทพจนารถ	เคยรับราชโองการอ่านฉลอง
จนกรืนสิ้นแม่น้ำแลลำคลอง	มิได้ข้องเคืองขัดหทัย
เคยหมอบใกล้ได้กลิ่นสุคนธ์ตลบ	ละอองอบสรสิ้นชื่นนาสา
สิ้นแผ่นดินสิ้นรสสุคนธา	วาสนาเราก็ก็นเหมือนกลิ่นสุคนธ์

(สุนทรภู่, 2543)

ด้วยอำนาจแห่งระบอบปิตาธิปไตยอีกเช่นกันที่ทำให้สุนทรภู่ มีโอกาสเป็นส่วนหนึ่งในการแต่งวรรณคดีสำคัญเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอน กำเนิดพลายงาม (เสาวลักษณ์ อนันตศานต์, 2565) ร่วมกับพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และกวีคนอื่น ๆ ในราชสำนัก

ประการที่สาม ในช่วงที่สุนทรภู่ออกกำลาบกำลือ อำนาจแห่งระบอบปิตาธิปไตย ได้ช่วยอุปถัมภ์บำรุงสุนทรภู่ให้มีความเป็นอยู่ที่ไม่ลำบากยากแค้น เพราะได้รับความช่วยเหลือจากเจ้านายองค์ต่าง ๆ เช่น เจ้าฟ้าชายกลาง (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามลามา กรมพระยาบำราบปรปักษ์) กับเจ้าฟ้าชายปิ๋ว พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยกับเจ้าฟ้าคุณทศทิพยวดี ดังที่กล่าวไว้ในเพลงยาวถวายโอวาทความว่า

ด้วยขอบคุณทูลกระหม่อมถนอมรัก	เหมือนผัดพริกตริหน้าเป็นราศี
เสด็จมาปราศรัยถึงในกุฎี	ดังวาริตซาบอาบละออง
ทั้งการอุยสุนทราคารวะ	ถวายพระวรงค์จำนงสนอง
ขอพึงบุญมุสิกฝาละออง	พระหน่อสองสุริยวงศ์ทรงศักดา

(สุนทรภู่, 2543)

ไม่เฉพาะเจ้าฟ้าชายกลางกับเจ้าฟ้าชายปิ๋วเท่านั้นที่เมตตาให้ความอุปการะแก่สุนทรภู่ แม้แต่เจ้านายองค์อื่น ๆ เช่น กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ พระราชธิดาองค์โปรดของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ประทานพระเมตตาอุปการะสุนทรภู่เช่นกัน ซึ่งสุนทรภู่ได้แสดงความสำนึกในพระคุณผ่านคำพรรณนาในนิราศพระปฐม ความว่า

อนึ่งน้อมจอมนิกรอัปสรราช	บำรุงศาสนสงฆ์ทรงสิกขา
จงไพบูลย์พูนสวัสดิ์วัฒนา	ชนมาหมิ่นแสนอย่าแค้นเคือง

(สุนทรภู่, 2543)

ประการที่สี่ ด้วยอำนาจของเจ้านายในระบอบปิตาธิปไตย ส่งผลให้สุนทรภู่ได้เป็นผู้แทนพระองค์ไปทำภารกิจยังท้องที่ต่าง ๆ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่า ก่อนที่สุนทรภู่จะได้เป็นกวีที่ปรึกษาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยนั้น สุนทรภู่ได้ทำหน้าที่เป็นผู้แทนพระองค์ไปยังเมืองแกลง เพื่อส่งสารบางอย่างดังที่กล่าวไว้ในนิราศเมืองแกลง ความว่า

จะกรวดน้ำคว่ำขันจนวันตาย	แม้เจ้านายท่านไม่ใช่แล้วไม่มา
--------------------------	-------------------------------

(สุนทรภู่, 2543)

ผลจากการเป็นผู้แทนพระองค์ ทำให้สุนทรภู่ได้รับการดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดีจากข้าราชการหัวเมืองดังที่สุนทรภู่กล่าวไว้ในนิราศเมืองแกลงว่า ได้รับการดูแลเรื่องอาหารการกินจากยกกระบัตรเมืองแกลงกับท่านผู้หญิง ดังนี้

แล้วไปชมกรรมการบ้านดอนเต็ง
ยกกระบี่ตรัดข้อทุกเข้าเย็น

ล้วนเลี้ยงเปิดหมื่นเนื้อดูเหลือเชิญ
เมียที่เป็นท่านผู้หญิงนั่งบั๊ปปลา

(สุนทรภู่, 2543)

การเดินทางไปเพชรบุรีของสุนทรภู่ก็เช่นเดียวกับการเดินทางไปเมืองแกลง กล่าวคือ เป็นผู้แทน
พระองค์ เพื่อไปหาสิ่งของที่ท้องพระประสงค์ ดังที่กล่าวไว้ในนิราศเมืองเพชร ความว่า

อนาถหนาวคราวอาสาเสด็จ
ลงนาวาหน้าวัดนมัสการ
ช่วยชุบเลี้ยงเพียงชนกที่ปกเกศ

ไปเมืองเพชรบุรีที่ถิ่นสถาน
อธิฐานถึงคุณกรุณา
ถึงต่างเขตของประสงค์คงอาสา

(สุนทรภู่, 2543)

2. ผลกระทบทางลบ

ผลกระทบทางลบที่เกิดขึ้นต่อชีวิตของสุนทรภู่ภายใต้ระบอบปิตาธิปไตย เป็นผลสืบเนื่องมาจาก
ผลกระทบทางบวกแห่งอำนาจปิตาธิปไตยที่สุนทรภู่เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจนั้น ดังจะเห็นได้ว่าเมื่อครั้ง
สุนทรภู่หมายปองหญิงสาววังนางหนึ่ง ก็กลับถูกอำนาจของเจ้านายพระองค์หนึ่งขัดขวาง ดังที่กล่าวไว้ในนิราศ
เมืองแกลง ความว่า

ถึงชาตินี้มีได้สมอารมณ์คิด
ขอให้น้องครองสัตย์ซึ่งปฏิญาณ

ด้วยองค์อิศรารักษ์จะหักหาญ
ได้พบพานภายหลังเหมือนอารมณ์

(สุนทรภู่, 2543)

นอกจากนี้สุนทรภู่ยังบอกเอาไว้ในนิราศเมืองแกลงว่า เป็นเพราะรักหญิงสาววัง จึงทำให้ถูกลงโทษด้วย
การเฆี่ยน จนเกือบเอาชีวิตไม่รอด ดังนี้

เหมือนไร้คู่อยู่ข้างกำแพงวัง

จะเกี้ยวมั่งก็จะเฆี่ยนจนเจียนตาย

(สุนทรภู่, 2543)

แม้ว่าอำนาจระบอบปิตาธิปไตยได้ทำให้สุนทรภู่ ก้าวขึ้นสู่เวทีที่ปรึกษาตำแหน่งขุนสุนทรโวหาร
ประกอบกับการได้รับใช้ใกล้ชิดพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จึงทำให้สุนทรภู่เกิดความคิดว่าตน
เป็นคนสำคัญ ดังนั้นสุนทรภู่จึงแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมกับกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์พระราชโอรสองค์ใหญ่
ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ซึ่งเป็นผู้นำในกลุ่มปิตาธิปไตยกลุ่มย่อยอีกกลุ่มหนึ่ง โดย
พฤติกรรมอันไม่เหมาะสมที่สุนทรภู่แสดงออกต่อกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์นั้น เป็นไปตามที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (2545) กล่าวไว้ ดังนี้

ครั้งหนึ่งพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงพระราชนิพนธ์บทละครในเรื่องอิเหนาได้
พระราชทานตอนนางบุษบาชมศาลเล่นธารให้กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ไปแต่ง ครั้นเมื่อถึงวันที่จะต้องอ่านถวาย
ต่อหน้าพระที่นั่ง ก่อนเสด็จออกกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ได้วานให้สุนทรภู่ช่วยตรวจแก้ไขเบื้องต้น ฝ่ายสุนทรภู่
อ่านดูทั้งหมดก็กราบทูลว่าดีแล้ว ครั้นถึงเวลาอ่านถวาย กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ก็อ่านถวายต่อหน้าพระที่นั่งจน
มาถึงความตอนที่ว่า น้ำใสไหลเย็นแลเห็นตัว ปลาแหวกกอบัวอยู่ไหวไหว สุนทรภู่กลับว่ายังไม่ดีขอแก้ไขเป็น
น้ำใสไหลเย็นเห็นตัวปลา วายแหวกปทุมมาอยู่ไหวไหว

ครั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเสด็จขึ้นแล้ว กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ก็กริ้วสุนทรภู่ด้วย
เหตุว่า เมื่อทรงขอให้ตรวจแก้เบื้องต้นแล้วเหตุใดจึงไม่แก้ ทำเป็นแก้งนึ่งไว้หวังจะตีหักหน้ากันเล่น และ
อีกครั้งเมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงพระราชนิพนธ์บทละครนอกเรื่องสังข์ทองกรมหมื่น
เจษฎาบดินทร์ทรงรับเอาตอนท้าวสามนต์ปรารถนาจะให้พระธิดาเลือกคู่ครองไปแต่ง โดยความตอนหนึ่งทรง
แต่งว่า จำจะปลุกฝังเสียยังแล้ว ให้ลูกแก้วสมมาตปรารถนา พอถึงเวลาอ่านถวายต่อหน้าพระที่นั่ง สุนทรภู่ก็

ทักท้วงขึ้นว่า ลูกปรารถนาอะไร กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ จึงทรงแก้ไขใหม่เป็น จ่าจะปลุกฝังเสียยังแล้ว ให้ลูกแก้วมีคู่เสนาหา ซึ่งพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยก็ทรงเห็นชอบตามสุนทรภู่ ทำให้กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ทรงขัดเคืองสุนทรภู่มาตั้งแต่นั้น และยังทรงเข้าพระทัยว่า สุนทรภู่ แกล้งว่าให้กระทบถึงพระองค์จากการกระทำได้กล่าว อาจเป็นผลมาจากการที่สุนทรภู่ฝึกฝนในอำนาจปิศาจไปโดยกลุ่มใหญ่ที่มีสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษ์มนตรีเป็นผู้นำ และสนับสนุนพระราชโอรสองค์ใหญ่ที่ประสูติแต่สมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี พระอัครมเหสี แต่สุนทรภู่คงคิดไม่ถึงว่าในอนาคตอำนาจจะเปลี่ยนเข้ามาที่กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ เนื่องจากสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษ์มนตรีสิ้นพระชนม์ไปก่อน ดังนั้น เมื่อมีการเปลี่ยนหัวอำนาจใหม่ในระบอบปิศาจไปโดยที่สุนทรภู่เป็นส่วนหนึ่ง จึงทำให้สุนทรภู่หมดสิ้นทุกสิ่งทุกอย่างลงในพริบตา ทั้งอำนาจ เงินทอง ญาติมิตร และยังต้องระหกระเหินเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ ด้วยความว้าเหว่ ดังที่กล่าวไว้ในนิราศภูเขาทอง

ถึงหน้าวังดังหนึ่งใจจะขาด

คิดถึงบาทบพิตรอดิศร

ไฉ่ผ่านเกล้าเจ้าประคุณของสุนทร

แต่ปางก่อนเคยเฝ้าทุกเช้าเย็น

พระนิพพานปานประหนึ่งศรีระขาด

ด้วยไรรู้ญาติยากแค้นถึงแสนเข็ญ

ทั้งโรคซ้ำกรรมซัดวิบัติเป็น

ไม่เล็งเห็นที่ซึ่งจะพึงพา

(สุนทรภู่, 2543)

ความจากนิราศภูเขาทองได้แสดงให้เห็นว่า เมื่อสุนทรภู่พ้นจากอำนาจในระบอบปิศาจไปโดยสุนทรภู่ก็ดำเนินชีวิตต่อไปไม่ได้ เพราะขาดประสบการณ์ในการดำรงชีวิตอยู่โดยพึ่งพาตนเอง ทำให้สุนทรภู่ต้องเดินทางเร่ร่อนไปตามสถานที่ต่าง ๆ เพื่อหาที่พึ่งในยามยากหรือค้นหาแร่ธาตุเพื่อนำมา สร้างชีวิตให้ดีขึ้นอีกครั้ง

สรุป

จากการศึกษาในประเด็น สุนทรภู่ : ความเป็นอยู่ภายใต้วัฒนธรรมราชสำนักรัตนโกสินทร์ตอนต้น และผลกระทบจากอำนาจปิศาจไปโดยพบว่า สุนทรภู่มีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมราชสำนักรัตนโกสินทร์ตอนต้นจนตลอดชีวิต โดยเป็นผลสืบเนื่องมาจากการได้อยู่อาศัยในวังทั้ง 3 แห่ง ได้แก่ วังหลังในปฐมวัย วังหลวงในมัชฌิมวัย วังหน้าในปัจฉิมวัย จึงทำให้สุนทรภู่เกิดการเรียนรู้วัฒนธรรมราชสำนัก จนเกิดเป็นความรอบรู้สำหรับดำรงชีวิต ทั้งนี้การดำรงชีวิตของสุนทรภู่ในระบอบปิศาจไปโดยได้ส่งผลกระทบต่อชีวิตของสุนทรภู่ 2 ทาง คือ ทางบวกกับทางลบ

ผลกระทบทางบวกทำให้สุนทรภู่ มีเจ้านายให้การอุปถัมภ์เลี้ยงดู มีเกียรติยศศักดิ์ศรี มีบารมี มีทรัพย์สินเงินทอง มีญาติสนิทมิตรสหายเป็นจำนวนมาก แต่ผลกระทบทางบวกก็นำมาซึ่งผลกระทบทางลบ กล่าวคือ ถูกอำนาจของเจ้านายบางพระองค์ทำให้เดือดเนื้อร้อนใจ หรือการเปลี่ยนหัวอำนาจเดิมมาสู่หัวอำนาจใหม่ของกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ ทำให้สุนทรภู่สูญเสียทุกสิ่งทุกอย่างที่เคยมี

ทั้งนี้แม้ว่าสุนทรภู่จะได้รับผลกระทบทางลบจากอำนาจของระบอบปิศาจไปโดย แต่สุนทรภู่ก็ยอมรับผลกระทบที่เกิดขึ้นโดยไม่มีเหตุผลรองรับ เหตุที่เป็นดังนี้เพราะระบบการเรียนรู้และวัฒนธรรมราชสำนักที่สุนทรภู่ได้รับการอาศัยอยู่ในวัง 3 แห่ง ได้กำหนดจิตใจของสุนทรภู่ ให้เกิดการยอมรับสภาพจากอำนาจของระบอบปิศาจไปโดยได้

เอกสารอ้างอิง

ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต. (2548). ชีวิตประวัติและผลงานของสุนทรภู่ (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- दनัย ไชยโยธา. (2550). ประวัติศาสตร์ไทย : ยุคกรุงธนบุรีถึงกรุงรัตนโกสินทร์ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ธนพร หมูคำ. (2567). ทฤษฎีวรรณกรรม. ลำปาง: มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- ธวัช ปุณโณทก. (2559). วิวัฒนาการหนังสือแบบเรียนวิชาภาษาไทย (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เบญจวรรณ สุนทรากุล. (2559). วิวัฒนาการแบบเรียนไทย (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประทีป วาทิกทินกร. (2565). วรรณกรรมสุนทรภู่ (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ยุพร แสงทักษิณ. (2553). วรรณคดีสมัยกรุงธนบุรี-กรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2394. ใน พัฒนาการวรรณคดีไทย หน่วยที่ 1-7 (พิมพ์ครั้งที่ 3). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิไลเลขา ถาวรธนสาร ประภัสสร บุญประเสริฐ นันทนา เศวตนิชัย และกิตติยวดี ชาญประโคน. (2563). พื้นฐานวัฒนธรรมไทย (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2545). ชีวิตและงานของสุนทรภู่ (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: ไพลินบุ๊คเน็ต จำกัด.
- สมพันธ์ เลขาพันธ์. (2561). วรรณกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุนทรภู่. (2543). นิราศสุนทรภู่. กรุงเทพมหานคร: ธารปัญญา.
- เสาวลักษณ์ อนันตศานต์. (2565). วรรณกรรมเอกของไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อรรถ เพี้ยยุระ. (2561). วรรณกรรมกับเพศภาวะ (พิมพ์ครั้งที่ 2). ขอนแก่น: ขอนแก่นการพิมพ์.